

КОРОЛІВСЬКА МЕЛАНХОЛІЯ: психічні розлади іспанських Бурбонів

Закінчення, початок у № 6 (171), 2026

Фернандо VI: нездоланна втрата

Фернандо народився 23 вересня 1713 р. у Мадриді і став четвертим, останнім, сином Філіпа V та його першої дружини Марії Луїзи Савойської, яка померла через чотири місяці після пологів. Ще дитиною Фернандо втратив усіх своїх братів і став офіційним спадкоємцем трону. Однак його мачуха Ізабель Фарнезе, прагнучи забезпечити майбутнє власних нащадків, зневажала пасинка та доклала всіх зусиль, щоб його не готували до управління країною, не допускали до державних справ і навіть міжнародних новин. Він зростав під постійним тиском, за відсутності емоційного контакту із рідними.

Змалку Фернандо відзначався меланхолійним темпераментом, був надміру сором'язливим, боязким і недовірливим. На все життя в нього залишилися нерішучість, невпевненість у своїх силах та схильність відтермінувати прийняття рішень. Найбільшими ж розрадами були полювання й музика. Сучасники характеризували його як дещо лінивого, похмурого та підозріливого.

Однак у дев'ять років Фернандо вже заручили — із троюрідною сестрою, старшою донькою короля Португалії, Барбарою Браганса (1711–1758). Із політичних причин цей шлюб кілька років відкладався. Урешті вже 18-літня Барбара приїхала до Іспанії в межах чергового обміну принцесами 1729 р. Вона здобула блискучу освіту, розмовляла шістьма мовами, зналася на мистецтві та професійно грала на клавесині. Проте коли 16-річний Фернандо вперше побачив її таранкувате після віспи обличчя, то відчув таке розчарування, що навіть хотів скасувати весілля, але воно все ж відбулося наступного дня.

Упродовж 17 років подружжя у статусі принца і принцеси Астурійських проживало при дворі, по суті, під домашнім арештом. За розпорядженням Ізабель Фарнезе їм заборонялося публічно обідати, гуляти, ходити в монастирі, приймати гостей, відвідувати ради й листуватися із міністрами.

Незважаючи на початкову неприязнь, Фернандо і Барбара стали однією із найгармонічніших монарших пар, хоча й не мали дітей. У 1733 р. дівчина завагітніла, виносила і пережила важкі пологи, але народила мертвого хлопчика. Більше вагітностей у принцеси не було, до того ж надалі вона ще почала стрімко набирати вагу. Однак головну причину відсутності нащадків біографи пояснюють засвідченим у тогочасних документах «природним безсиллям» Фернандо.

Утім подружжя завжди лишалося дуже близьким, проводячи весь час разом, захоплюючись музикою та підтримуючи митців. Як зазначають біографи, Барбара стала по суті чоловіковим психотерапевтом: коли в нього починалися напади меланхолії, успадковані від батька, обіймала його, розмовляла або грала на клавесині. Хоча вона теж мала деякі ознаки психічної нестабільності. Зокрема, через хронічну астму принцеса постійно остерігалася раптової смерті, а ще боялася, що, овдовівши, залишиться у злиднях, тому була дещо жадібною, завбачливо накопичуючи собі «фінансову подушку».

Після смерті Філіпа V 9 липня 1746 р. Фернандо нарешті став королем, а Барбара — королевою-консортом. Одним із перших його указів стало вислання Ізабель Фарнезе з Мадрида. Загалом він правив 13 років, одержавши прізвисько Розсудливий. Фернандо VI дотримувався політики нейтралітету і забезпечив в Іспанії мир, уникаючи будь-яких міжнародних конфліктів. Також він успішно провів податкові реформи, сприяв торгівлі, розповсюдженню освіти, відкривав фабрики, прокладав канали та розвивав флот. Хоча йому належать і такі непопулярні кроки, як винищення ромського населення країни.

У Фернандо траплялися періоди бездіяльності й депресії, але їх урівноважували рішучість та енергійність Барбари. Монарх радився із дружиною щодо кожного прийнятого рішення, а також запрошував її на всі урядові засідання.

Філіп V, батько

Ізабель Фарнезе, мачуха

Фернандо (1723)

Барбара Браганса (1725)

Фернандо, король Іспанії
(1750)

Барбара (1750)

Андрес Пікер,
придворний лікар

Замок Вільявісіоса-де-Одон

Нерідко міністри представляли важливі документи спочатку королеві, а вона вже вирішувала, чи варто їх показувати чоловікові. При цьому Барбара не була амбітною і не любила, на відміну свекрухи, хизуватися своїм впливом на Фернандо й політику, хоча за кордоном усе ж уважали, що він був маріонеткою в її руках.

Королева збила велику бібліотеку, сама писала музику, любила влаштовувати при дворі концерти, які часом доводилося скасовувати через її погане самопочуття. Вона страждала від постійної ядухи, до якої додалися сильний кашель, болі внизу живота, набряки та жар. Навесні 1758 р. жінці стало ще гірше, та за рекомендацією лікарів її вивезли на курорт. Однак полегшення це не принесло, і 27 серпня 46-річна Барбара померла — на думку істориків медицини внаслідок раку матки із метастазами в легенях.

Втрата коханої дружини безповоротно порушила психічну рівновагу Фернандо. За словами дослідниці Марти Сібеліні, фіксація на одній жінці була його головним порятунком і силою, але саме це стало причиною повної ментальної та фізичної руйнації, щойно вона пішла з життя. Останній рік правління Фернандо увійшов в історію Іспанії як «рік без короля».

Фернандо не знайшов у собі сил прийти на похорон Барбари, залишив Мадрид і безвиїзно оселився в замку Вільявісіоса-де-Одон, назавжди відмовившись від полювання й відвідування церкви. Англійський посол, якому ще вдалося дістати аудієнцію, занотував такі спогади: «Монарх занурений у меланхолію, від якої ніщо не може його відволікти, та постійно мовчить, тому не можна отримати жодних вказівок, і не видаються ніякі накази... Він не голиться, ходить лише в сорочці, яку не змінював надзвичайно довго. Він не лягав спати десять ночей, і думають, що він не спав і п'яти годин за місяць, лише уривками по пів години. Він не хоче лягати, бо уявляє, що одразу помре».

Король впав у стан повної кататонії, яка чергувалася із періодами маніакальної агресії. Коли слуги намагалися помити чоловіка чи приносили їжу, він нещадно лупцював їх і кусав. Спочатку Фернандо відмовлявся від твердої їжі й уживав лише рідку, а потім узагалі став голодувати. Нехтування короля гігієною набуло катастрофічних масштабів: він перестав користуватися туалетом, випорожнювався під себе і забороняв прибирати у своїй кімнаті. Також чоловік удавав мерця або, накинучи простирadlo, називався приви́дом; також він сміявся без причини, танцював, замикався в кімнаті тощо.

Лікуванням монарха займався придворний медик Андрес Пікер, який найперше відзначив одержимість пацієнта ірраціональними думками про смерть: «Він страждав від надзвичайних страхів, вірячи, що помре будь-якої миті, іноді через відчуття, що задихається, іноді тому, що його розривало зсередини, іноді через передчуття нещасного випадку. Ці страхи повторювалися одноманітно годинами поспіль, а інколи протягом дня та частини ночі без перерви, виснажуючи Його Величність». Але при цьому Фернандо неодноразово вдавався до спроб суїциду: вимагав у медиків отруту, а у гвардійців — зброю, намагався повіситися на сорочці чи простирadлах, які рвав зубами на смуги, тощо.

До короля застосовували традиційні тогочасні засоби — кровопускання, теріак, віслуче молоко, хінін, препарати із квіток фіалки, а ще давали опій як заспокійливе.

Згодом Фернандо вже не підводився зі свого імпровізованого ліжка, зробленого із двох стільців і табуретки. На початку 1759 р. у нього стали фіксувати судомні напади — різного ступеня інтенсивності, але майже щодня. Проте біографи не виключають, що це могли бути псевдосудоми в контексті його поведінкової клінічної картини.

До весни стан короля погіршився, але зі збереженням періодів тривоги й апатії. Дезорієнтований Фернандо то мовчав, то безладно говорив годинами, та ніхто не міг його зрозуміти. Через відмову від їжі у нього випадало волосся, з'явилися набряки, а ще, ймовірно, почалася пневмонія. В останні тижні він перебував у стані прострації з когнітивним станом, що відповідав тяжкій деменції. Монарх помер 10 серпня 1759 р. у віці 45 років. Поховали його поряд із коханою дружиною.

Ще Андрес Пікер називав хворобу Фернандо VI «меланхолійно-маніакальним афектом», при якому «корінна причина перебуває в мозку та всій нервовій системі». Сучасні фахівці головно висувають дві версії — великий депресивний розлад, спричинений смертю дружини, і біполярний афективний розлад (відносячи його раптово піднесений настрій, дратівливість та агресію до манії), успадкований від батька і посилений втратою Барбари. Деякі дослідники розглядають його захворювання в контексті деменції (зокрема й сенільної Альцгеймерівського типу) із клінічним синдромом, що відповідає швидко прогресуючому дефіциту в правій лобовій частці (з огляду на епілептичні напади). Смерть короля пришвидшили також ендокринні, метаболічні й інфекційні ускладнення.

Карлос III, король Іспанії

Марія Амалія Саксонська

Феліпе Антоніо,
недієздатний спадкоємець

Габріель, улюблений син

Патографія нащадків Філіпа V від другого шлюбу

Ізабель Фарнезе, яка прожила 73 роки, все ж дочекалася, коли після смерті бездітними всіх спадкоємців Філіпа V від першої дружини корона Іспанії перейшла до її нащадків. Загалом вона народила королю сімох дітей, з яких тільки один син помер немовлям. Решта — троє синів і троє доньок — досягли зрілого віку (20–72 роки). Ніхто із них не засвідчив явних ознак психічних захворювань. Усі були одружені/заміжні й мали нащадків — від 1 до 13.

У 1759 р. іспанський трон посів старший син Ізабель, 43-річний Карлос III (1716–1788), який до цього понад два десятиліття правив Неаполем і Сицилією під іменем Карло VII. Історики вважають його одним із найуспішніших та найстабільніших представників династії. Йому були притаманні тверезий розум, висока працьовитість і жорстка самодисципліна. За його правління Іспанія перетворилася із відсталोї аграрної країни на конкурентоспроможну світову наддержаву.

Проте на внуках Філіпа V все ж позначився негативний вплив близькості родних шлюбів. Зокрема, серед них спостерігався високий рівень дитячої смертності. Так, у Карлоса III та його дружини (ї водночас троюрідної сестри) Марії Амалії Саксонської народилося 13 дітей, 6 з яких померли в дитинстві.

На окрему увагу заслуговує їхній старший син Феліпе Антоніо (1747–1777) — довгоочікуваний спадкоємець після п'ятих доньок. Уже змалку він проявляв ознаки глибоких порушень розвитку і мав регулярні епілептичні напади. Сучасники писали, що хлопчик страждав від «великої тяжкості в голові, яка робила його сумним», а також «у його очах було щось, що не гармоніювало з рештою рис його обличчя». Він так і не навчився говорити, не міг контролювати свою поведінку і самостійно себе обслуговувати. Крім того, у Феліпе траплялися спалахи безпричинної агресії та страху. Коли йому виповнилося 12, король зібрав спеціальну комісію із чиновників, духовників і медиків, яка офіційно визнала інфанта недієздатним через розумову відсталість, та зрештою викреслив його з лінії престолонаслідування. Феліпе помер 30-річним від віспи.

Улюбленцем Карлоса III був четвертий син Габріель (1752–1788), який мав славу найрозумнішого та найпрацьовитішого з-поміж його дітей і став видатним інтелектуалом. Однак у віці 36 років він помер від віспи,

одразу після своєї дружини та новонародженого сина. Ці втрати так сильно вразили короля, що через 10 днів він помер і сам.

У 1788 р. корона Іспанії перейшла до його найстаршого живого сина Карлоса IV (1748–1819), чий шлюб став яскравим прикладом репродуктивних проблем Бурбонів. Він одружився зі своєю кузиною Марією Луїзою Бурбон-Пармською (обоє були внуками Філіпа V й Ізабель Фарнезе). За 23 роки Марія Луїза вагітніла 24 (!) рази, але змогла виносити 14 дітей, з яких до зрілого віку дожило лише сім. Із них четверо відзначалися слабким здоров'ям і мали затримку фізичного розвитку, відтак поширилися чутки, нібито королівська сім'я проклята. Однак Карлос IV став одним із перших, хто наказав вакцинувати всіх рідних від віспи за допомогою новітнього методу варіоляції.

Утім діти Карлоса IV продовжили традицію інбридингу. Особливо відзначився в цьому наступний король Фернандо VII (1784–1833). Він був одружений чотири рази: спочатку зі своєю кузиною, потім — із племінницею (донькою своєї старшої сестри), далі — із троюрідною сестрою й урешті — з іншою племінницею (донькою молодшої сестри), маючи дітей від другого та четвертого шлюбів. Однак, незважаючи на таку заплутану родинну історію, династія продовжилася до наших днів. Нинішній король Іспанії Філіп VI (1968 р.н.) є прямим нащадком Фернандо VII.

Що ж до доньок Філіпа V, то їм були притаманні тихий, дещо замкнутий характер, глибока релігійність і суворість поведінки. Усіх їх видали заміж за кордон. Середня дочка вийшла за французького дофіна і померла у 20 років від пологових ускладнень. Молодша стала королевою Сардинії; з-поміж її 12 дітей до зрілості дожили дев'ятеро, із яких лише двоє мали нащадків.

Старша донька Маріанна Вікторія (1718–1781) відома тим, що брала участь у двох обмінах принцес. Спочатку у віці чотирьох років її відправили до Франції як майбутню дружину короля Людовика XV, але за три роки повернули на батьківщину через нагальну потребу французького двору в спадкоємці. Згодом, у дев'ять років, інфанта вийшла заміж за довіреність (без особистої присутності) за 13-річного принца Португалії Жозе із династії Браганса, яка теж мала згубну традицію близькості родних шлюбів із відповідними наслідками. Наприклад, його батько, правлячий король Жуан V, був одружений із кузиною, потерпав від меланхолії та епілептичних нападів.

Карлос IV і його сім'я

Маріанна Вікторія, старша дочка Філіпа V

Філіп VI, нинішній король Іспанії

Консумація шлюбу Маріанни Вікторії відбулася у день її 14-ліття. Надалі вона вагітніла принаймні 10 разів, але змогла народити лише чотирьох дітей — доньок. Троє із них, отримавши обтяжену спадковість і від Бурбонів, і від Браганса, відзначалися нестабільною психікою.

Середні дочки — Марія Анна та Доротея — ніколи не виходили заміж і, відповідно, не залишили нащадків. Доротея, на думку фахівців, страждала від важкого депресивного розладу, який проявлявся у вигляді нападів апатії, безпричинного страху і схильності до соціальної ізоляції та релігійного фанатизму. Різке погіршення її психічного здоров'я почалося у 25 років. Придворні медики фіксували «істеричний стан, що характеризувався майже повною відсутністю апетиту», який лікували переважно кровопусканням. Сучасна медицина класифікує її захворювання як нервову анорексію на тлі глибокого клінічного психозу. Доротея померла у віці 31 року від кровотечі.

У сестри Доротеї Марії Анни психічний розлад проявився вже у зрілості. Творча особистість, в молодості вона захоплювалася живописом і музикою, а ще відзначалася глибокою святоблivityстю, яка із часом переросла в релігійну манію. У похилому віці Марія Анна мала тяжку форму депресії, що супроводжувалася панічними атаками, періодами повної апатії та відірваності від реальності, й зрештою стала неієздатною.

Утім найвиразніше психічні розлади проявилися в їхньої найстаршої сестри — королеви Португалії, відомої під іменем Марія I Божевільна.

Марія I: від благочестя до божевілья

Марія народилася 17 грудня 1734 р. у Лісабоні. Вже з дитинства їй були властиві «напади меланхолії та нервового збудження», а також виняткова відданість католицькій вірі. У 15 років, після сходження батька дівчини на престол під іменем Жозе I, вона — як старша донька за відсутності синів — стала офіційною спадкоємицею.

Внаслідок сильного землетрусу 1755 р., під час якого столиця була зруйнована і тисячі людей загинули, в Жозе I, схильного до патологічної тривожності, розвинулася крайня форма клаустрофобії: він потерпав від панічних атак у будь-якій будівлі з кам'яними стінами та стелею, тому переніс королівський двір у наметове містечко. Надалі король фактично відійшов від управління державою і надав необмежені повноваження своєму першому міністрові маркізу де Помбалу. Той не хехтував, зокрема,

застосуванням тортур на допитах після невдалого замаху на Жозе I 1758 р. і розгорнув масові страти єзуїтів, які змогли зупинити лише королева із донькою. Маріанна Вікторія відзначалася вольовим характером, енергійністю та розсудливістю й успішно займалася політикою.

Марія ж усі події трактувала крізь призму релігії: землетрус вважала карою Божою за людські гріхи, а батькове мовчазне схвалення страт — приреченістю його душі на пекельні муки, тому палко молилася за його спасіння. Як і сестер, її не поспішали видавати заміж. Однак для забезпечення спадкоємності престолу в межах португальської аристократії у 25 років дівчина вийшла за свого дядька, рідного батькового брата, 43-річного Педру (1717–1786).

За свідченням біографів, маніакальна святоблivityстю Марії позначилася й на особистому житті. Вона розглядала інтимну близькість як обов'язок для продовження роду, а секс (зокрема будь-які прояви пристрасті чи задоволення) — як гріх, що потребує каяття і спокути. Втім жінка все ж народила шістьох дітей, з яких двоє синів та дочка досягли повноліття. Найстарший син Жозе (1761–1788) здобув блискучу освіту й виріс справжнім інтелектуалом із раціоналістичним складом розуму. Коли хлопцеві було 15 років, мати влаштувала його одруження зі своєю рідною сестрою Бенедиктою, котрій уже виповнився 31 рік. Остання мала два викидні, але виносити спадкоємця так і не змогла.

У 1777 р. після смерті батька від інсульту Марія стала першою в історії Португалії монархинєю. Її чоловік, апатичний і не менш релігійний, ніколи не брав участі в державних справах та не цікавився політикою. Історики двоє оцінюють правління Марії I: за браком досвіду вона не мала чіткого плану реформ і опиралася на старих міністрів, але не можна заперечувати її значний внесок у розвиток культури й науки, зміцнення економіки та сільського господарства. Королева ніколи не цуралася брати участь у католицьких церемоніях на рівні з простолюдом, тому народ її любив і називав Благочестивою.

Водночас психічне здоров'я Марії поступово погіршувалося: вона страждала від хронічного безсоння, тривожності й втрати апетиту. Перший нервовий зрив мав місце 1780 р., коли захворіла й згодом померла її мати. Але справжнє загострення хвороби сталося 1786 р.: за словами сучасників, монархиня впала у «стан марення». Вона не встигла стабілізуватися, як низка смертей найближчих людей остаточно похитнули її душевну рівновагу: в травні 1786 р. від інсульту помер її чоловік, у вересні 1788 р. від віспи — 27-річний

Батьки Марії I

Із чоловіком Педру

Марія I (1777)

син Жозе, у листопаді теж від віспи — 19-річна донька Маріанна (невістка Карлоса III) і новонароджений онук, а не забаром — ще й її багаторічний духівник. До втрат додалося почуття провини: адже це саме Марія заборонила рідним робити щеплення від віспи із релігійних міркувань.

Поринувши в депресію, Марія стала млявою, байдужою до державних справ, цілими днями лежала і ні з ким не розмовляла. Однак вночі з її кімнат долинали несамошиті крики. Королева вважала себе остаточно проклятою і приреченою на пекло, стверджувала, що диявол схиляє її до блуду. Надалі вона демонструвала сильні емоційні коливання — надмірну збудливість, дратівливість, апатію, порушення сну, незв'язну мову тощо. У 1792 р. під час вистави в опері її довелося на очах у сотень глядачів виносити із залу через втрату контролю над собою. Міністр закордонних справ звітував: «Із великим сумом повідомляю, що Її Величність страждає від меланхолійного недугу, який переріс у божевільня, аж до повного марення... Королева завжди мала меланхолійний темперамент і була схильною до нервових розладів».

До монархині запросили з Англії відомого доктора Френсіса Вілліса (1718–1807), який незадовго до цього успішно лікував короля Георга III (детальніше про його хворобу — в «НейроNews», № 5, 2014). Вілліс практикував так звану методику «морального контролю», яка передбачала бесіди та правильне харчування. Також він висловив рекомендацію, що Марії слід здійснити морську подорож і відпочити від палацового життя, як джерела стресу, в сільській місцевості. Однак португальський двір виступив проти таких заходів. Урешті доктор визнав королеву невиліковною й, отримавши великий гонорар, повернувся у Британію. Її офіційно оголосили недієздатною, разом із нею ще й перебувала сестра Маріанна, не менш позбавлена самовладання. За жінками доглядала їхня наймолодша сестра Бенедикта, єдина психічно врівноважена з-поміж них.

Із початком Наполеонівських воєн у Європі, з огляду на пряму загрозу для Португалії, було прийняте рішення про переїзд усього монаршого дому в листопаді 1807 р. до колоній у Бразилії. За легендою, сідаючи в карету, Марія повернулася до тям і гукнула кучеру: «Не їдь так швидко! Люди подумають, що ми тікаємо». Провівши останні роки в палаці, вона була шокована натовпом та панікою в порту. Монархиня вважала, що її намагаються викрасти і несамошито кричала, тому її довелося заносити на корабель силоміць. За спогадами, вона не припиняла кричати впродовж усього тримісячного плавання.

Прибувши в Ріо-де-Жанейро, Марія оселилася в монастирі, інколи гуляючи із супроводом і катаючись на кареті. Крики жінки лякали довколишніх мешканців, тому в Бразилії її називали Божевільною королевою. Коли після поразки Наполеона 1815 р. з'явилася можливість повернутися до Португалії, стало очевидним, що вона вже не у змозі витримати таку подорож. Останні місяці Марія була прикута до ліжка і постійно повторювала, що хоче побути на самоті. Померла вона 20 березня 1816 р. у віці 82 років.

Що ж до діагнозу монархині, то сучасні фахівці головню схиляються до двох версій — великого депресивного розладу або біполярного афективного розладу, обтяженого спадковістю. Висувалися також версії про наявність у неї порфірії, але вони не знайшли належного підтвердження.

Наступним правителем Португалії став єдиний живий нащадок Марії — Жуан VI (1767–1826), який страждав на іпохондрію, неврастенію та хронічну депресію. У молодості він відзначався замкнутістю і перебував під сильним впливом духовенства, але водночас був великим поціновувачем мистецтва та смачної їжі. Також хлопець мав хворобливу нерішучість і панічний страх перед відповідальністю: після визнання матері недієздатною впродовж сімох років відмовлявся обіймати посаду регента.

У 18 років Жуана одружили із 10-річною Карлотою Жоакіною (1775–1830), його племінницею (донькою короля Іспанії Карла IV). Малопривабливий Жуан був млявим, флегматичним і мав низьке лібідо. Жоакіна ж, попри неправильні риси обличчя і деформоване тіло, була запальною та пристрасною. У цьому шлюбі народилося дев'ятеро дітей, але чоловік серйозно сумнівався у своєму батьківстві кількох із них, бо Жоакіні приписували численних коханців. Після народження останньої доньки подружжя офіційно роз'їхалося.

Монарх мав низку фобій, наприклад, дуже боявся грози (під час якої обкладався подушками і затуляв вуха руками) або ж остерігався укусів крабів (через що ніколи не наближався до моря). Він дуже не любив змін у своєму розпорядку дня, що поширювалося й на його одяг, який від довгого носіння буквально розлазився на ньому. Крім того, Жуан був схильний до компульсивного переїдання внаслідок стресу і постійно носив у кишенях свого камзолу шматки смаженого курчати, якого наминав навіть під час офіційних прийомів чи підписання документів. Живучи у Бразилії, він зазвичай з'їдав на обід до 12 страв і ще додатково споживав на десерт п'ять великих апельсинів.

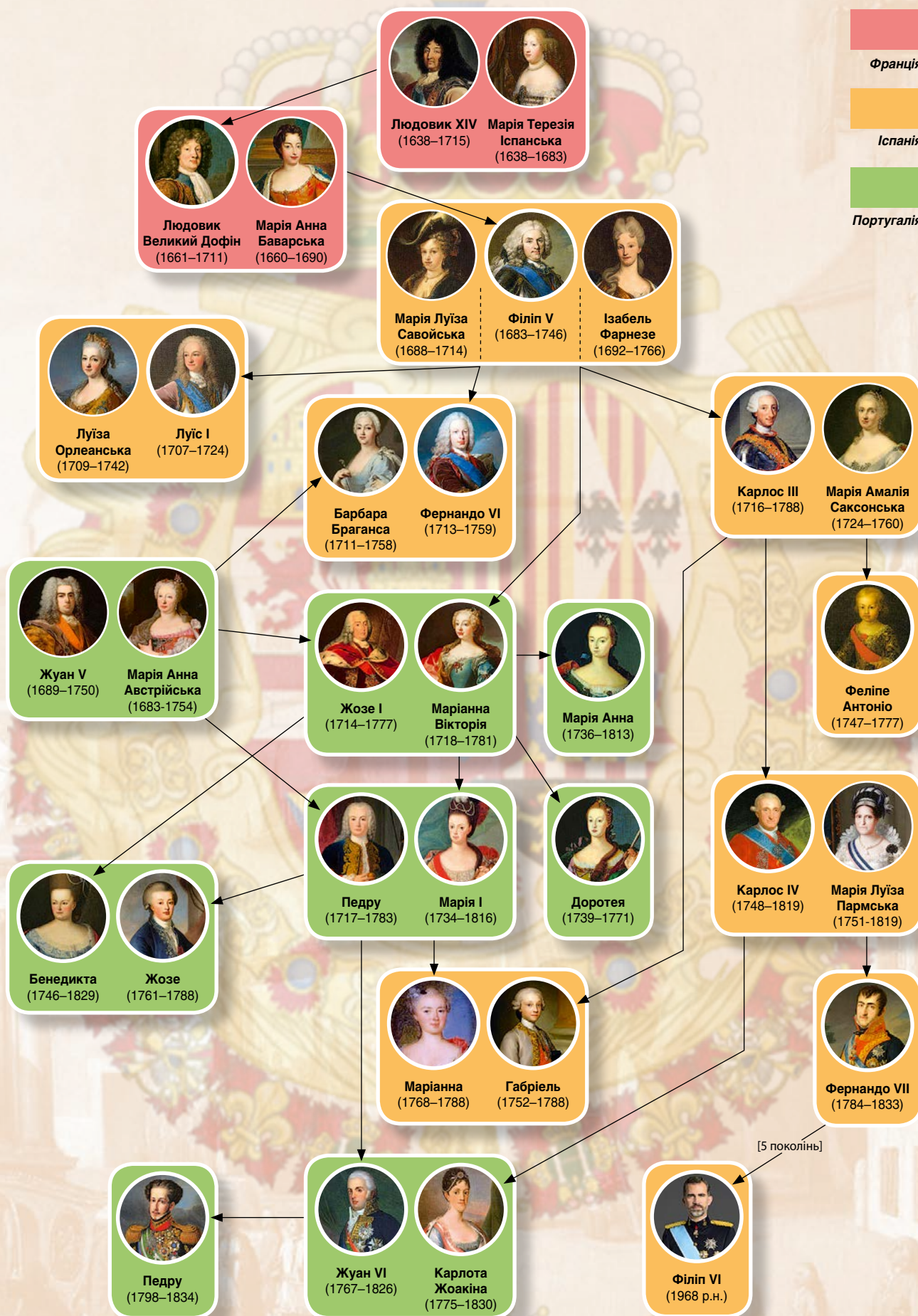

Рисунок. Генеалогія іспанських Бурбонів

Син Жозе

Френсіс Білліс

Син Жуан із дружиною
Жоакіною

Педру, син Жуана

Амбітна Жоакіна наполегливо втручалася в державні справи. У 1805 р. вона організувала невдалу змову проти чоловіка, а 1824 р. здійснила спробу державного перевороту на користь молодшого сина. Жуан несподівано помер 1826 р. — як тоді вважалося, від інсульту. Проте на початку 2000-х проведений аналіз його забальзамованих нутрощів виявив миш'як, доза якого у 130 разів перевищувала смертельну.

Старший син Жуана Педру (1798–1834) став 1822 р. першим імператором незалежної Бразилії, а після смерті батька — королем Португалії, в якій почалася громадянська війна за участю його молодшого брата. Педру успадкував материн вибуховий темперамент і гіперсексуальність. Про його ненаситність та неперемінливість у стосунках із жінками ходили легенди. Також із раннього дитинства Педру страждав на епілептичні напади, тісно пов'язані з його емоційним станом. Він був двічі одружений: спершу із троюрідною, а потім — із чотириюрідною сестрою. Зрештою чоловік зрікся і португальського, і бразильського трону на користь своїх дітей. Він помер у віці 35 років від туберкульозу. Пряма чоловіча лінія роду Браганса згасла 1853 р.

Сучасні генетичні дослідження родоводу іспанських Бурбонів довели прямий зв'язок між високим коефіцієнтом інбридингу (рівень успадкування однакових генів) і фактором ризику для розвитку тяжких ендемічних психозів, зокрема біполярного афективного розладу

та клінічної депресії. Накопичення патогенних алелів призводить до так званої інбридингової депресії — зниження загальної біологічної життєздатності, імунітету та стабільності нервової системи.

Філіп V і Фернандо VI мали надзвичайно високі коефіцієнти інбридингу (9,1 та 9,5 % відповідно), результатом чого стали тяжкі форми біполярного розладу, кататонія і маніакальний психоз в обох монархів. У Карлоса III був значно нижчий коефіцієнт інбридингу (3,8 %), бо його мати Ізабель Фарнезе походила з іншої, менш спорідненої гілки. Завдяки цьому Карлос став єдиним інтелектуально і психічно стабільним королем у цій гілці. На початку XX ст. іспанські Бурбони почали укладати шлюби з іншими віддаленими домами, що дозволило їм «очистити» генофонд. Тому династія править досі, а нинішній король Філіп VI взагалі одружений зі звичайною журналісткою.

Онука Філіпа V Марія I мала, за різними даними, коефіцієнт інбридингу 8,5–11 %, бо опинилася на перетині двох династій, які століттями практикували близькосторідні шлюби, — Бурбонів і Браганса. Вийшовши заміж за дядька, вона забезпечила своєму синові Жуану VI коефіцієнт на рівні критичної позначки 22 %. Усе це призвело до безпліддя низки нащадків, схильності до депресії всієї монаршої гілки та її біологічного згасання.

Генеалогія іспанських Бурбонів представлена на рисунку.

ЩО ПОДИВИТИСЯ

«Свобода, Свобода»
(2016)

Події пригодницького серіалу розгортаються наприкінці XVIII — на початку XIX ст. і розповідають про боротьбу Бразилії за незалежність від Португалії. Поряд із вигаданими персонажами діють також реальні історичні особи, зокрема королева Марія I, яка

внаслідок психічного захворювання опиняється в монастирі, принц-консорт Жуан VI, схильний до компульсивного переїдання, та його дружина, одержима сексом Карлота Жоакіна, яка готує змову проти нього.

«Марія,
божевільна королева»
(2026, у виробництві)

Португальська біографічна стрічка, вихід якої очікується найближчим часом, намагається спростувати стереотип про божевільня Марію I, показавши її натомість як гуманістичну правительку і глибоко нещасну жінку, чиєю депресією скористалися вороги. У фільмі підкреслюється величезний тиск, пов'язаний із її правлінням під час глобальних політичних змін, а також викривається тогочасна медична некомпетентність щодо жіночої психології.

Підготувала **Олена Тищенко**